

5. Современные методы преподавания

К.х.н. Валюк В.Ф.

*Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини,
природничо-географічний факультет, кафедра хімії та екології, 02003,
Україна, Умань, вул. Садова 2, e-mail: Vvalyuk@mail.ru*

**ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСНОВА
ВИБОРУ ДОПРОФІЛЬНИХ КУРСІВ ЗА ВИБОРОМ**

Допрофільна підготовка – це система психологічної, педагогічної, інформаційної й організаційної діяльності, яка сприяє самовизначенню учнів відносно профілів подальшого навчання і сфери професійної діяльності. Допрофільна підготовка здійснюється у 8-9-х класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання в старшій школі.

Ідея виникнення допрофільної підготовки та профільної підготовки сягає своїм корінням в систему профорієнтаційної роботи, що отримала своє широке поширення в 80-ті роки минулого століття. Питаннями профорієнтаційної роботи з хімії в школі присвячені роботи Н. Є. Кузнєцової, Ж. Л. Самородніцької та ін. У даних роботах вказувалося на необхідність посилення політехнічної спрямованості у вивченні хімії та профорієнтацію школярів через особливу систему профорієнтаційної роботи.

Великою проблемою залишається усвідомлений вибір профілю подальшого навчання випускниками основної школи. Допрофільні елективні курси повинні допомогти дев'ятикласникам реально оцінити свої індивідуальні особливості і керуватися ними при виборі профілю подальшого навчання.

Розумові здібності є об'єктом формування всіх навчальних предметів в руслі розвиваючого навчання. Розумовий розвиток школярів в певній мірі залежить від змісту і умов навчання. Психологічні дослідження та практика роботи школи показують, що існує безліч факторів, що впливають на формування у школярів тих чи інших навчальних здібностей, які значною мірою розвиваються під впливом навчання. На їх розвиток безпосередній вплив здійснюють зміст і методи навчання, організація уроків, гурткова робота за інтересами і т.п. (В. Матвієнко, Г. Балл) [1-2]. Величезне значення має при цьому особистість самого вчителя.

Формування навчальних здібностей залежить також від особистості самого учня, її спрямованості, структури, конкретного індивідуального середовища в якому росла і розвивалась дитина.

Будь-яка навчальна схильність (до мови, математики, біології, хімії і т. п.) має складну структуру. До її складу входять як загальні, так і спеціальні передумови, конкретне поєднання яких (провідний вплив одних при недосконалоості інших) і визначає чутливість до навчання відповідного виду діяльності. До загальних передумов розвитку навчальних здібностей О. Барановська відносить розумову активність, високу працездатність і саморегуляцію навчальної діяльності [3].

Розумова активність виражається в підвищеній допитливості, широкому інтересі учня до різних видів діяльності (що не завжди збігається з його реальними досягненнями). Розумова активність може носити як «генералізований» характер, тобто проявлятися відносно багатьох навчальних предметів, так і яскраво виражений вибіркової. Вона виражається в способах набуття учнем нових знань, умінь і навичок, в їх застосуванні до вирішення різних завдань. Розумова активність є прояв індивідуально-фізіологічних властивостей особистості, зокрема темпераменту. Вона характеризується: 1) постійною потребою в діяльності; 2) рівнем напруженості самих дій.

Н. Бібік [4] відмінності в характері розумової активності визначає значною мірою індивідуальними особливостями учнів, залежними від типу їх нервової системи. Переважання сили-слабкості, рухливості-інертності нервових процесів безпосередньо впливає на характер проходження розумових операцій (їх переключення, гнучкість, оборотність, швидкість, інтенсивність і т. п.).

Висока розумова активність може бути властива учням як зі слабкою, так і з сильною нервовою системою, але способи її досягнення різні. Учні зі слабкою нервовою системою виявляють високу чутливість до педагогічного впливу. Вони здатні швидко схоплювати навчальний матеріал, активно його сприймати і переробляти, але в порівняно невеликі відрізки часу. Вони легко стомлюються, потребують постійного відпочинку, тому їх розумова активність швидко падає. Учні з сильним типом нервової системи виявляють розумову активність більш рівномірно, тривало і стабільно, причому працюють без особливої напруги. У своїх розумових зусиллях вони більш витривалі, швидко можуть перемикатися від одного виду роботи до іншого.

Особливості нервової системи, властиві кожному учневі проявляються, насамперед у його темпераменті, істотно впливають не тільки на характер протікання розумових процесів, але й на весь стиль поведінки учня. Систематичне вивчення проявів властивостей нервової системи важливо для вироблення наукових основ диференційованого навчання, створення найбільш сприятливих умов розвитку кожного учня в процесі засвоєння знань.

Працездатність тісно пов'язана з розумовою активністю. Вона проявляється в інтелектуальній витривалості, у постійній готовності до оволодіння знаннями, в умінні систематично і наполегливо працювати. На формування працездатності величезний вплив надає не тільки тип нервової системи, а й оволодіння раціональними прийомами інтелектуальної діяльності.

Поряд з розумовою активністю і працездатністю слід виділити також саморегуляцію навчальної діяльності, яка проявляється не тільки в особливостях поведінки, але і в характері, спрямованості розумових зусиль на виконання навчального завдання. Одні учні вміють підпорядкувати свою розумову діяльність поставленому завданню. Вони цілеспрямовано працюють, концентруючи свої зусилля, не відволікаються відразу на багато видів занять і постійно контролюють себе, чітко організовуючи свою діяльність. Інші, навпаки, швидко «входять» в роботу, але часто відволікаються, потребують постійної зміни занять, не можуть змусити себе довго зосередитися. Відмінності в саморегуляції обумовлюють індивідуальний «стиль» розумової діяльності, впливають на характер протікання всіх психічних процесів, визначаючи їх швидкість, стійкість, емоційну забарвленість.

Найважливіші вимоги до організації процесу навчання - формування позитивної мотивації до вивчення предмета, а одна з умов формування мотивів і інтересу - наявність освітніх потреб.

Розроблено методичну програму розвитку мотивації вивчення хімії, в основу якої покладено ряд ідей – принципів реалізації її змістовно діяльнісного напрямку:

1. розкриття перед учнями актуальності формування предметних знань;
2. показ процесу пізнання – як цінності;
3. обґрунтування саморегуляції в навчальній діяльності як основи освіти.

В якості критеріїв розвитку мотивації навчання розглядають:

1. сформованість і характер пізнавальних інтересів;
2. сформованість загальнонавчальних умінь;
3. характер самооцінки учнів;
4. емоційне ставлення до навчання.

Для розвитку мотивації величезне значення має те, як сам учень оцінює свою готовність до навчальної діяльності, які його вимоги, адекватно або неадекватно формується його самооцінка. Емоції тісно пов'язані з

мотивацією учнів, тому інформація про емоційне відношення учня до навчально-виховного процесу, про рівень тривожності, заслуговує уваги вчителя.

Виявлення здібностей, опис їх структури має велике значення для правильної організації диференційованого навчання в рамках профільної школи, для відбору дітей в профільні класи, розробки науково-обґрунтованої системи їх виховання та розвитку в обраному напрямку.

Список використаних джерел

1. Матвієнко В. Допрофільна освіта в сучасній середній школі / В. Матвієнко // Директор школи. – 2008. – № 12. – С.35.
2. Балл Г.О. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів / Г. О. Балл // Психолог. – 2004. – № 8. – С.2-11.
3. Барановська О. Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання / О. Барановська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 5. – С.44.
4. Бібік Н. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці / Н. Бібік // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 5-6. – С.20-26.